

La Viquipèdia: oportunitat i porta d'entrada per a la difusió de les biociències

Toni Hermoso

El 27 de febrer del 2015 va tenir lloc la Primera Viquimarató de Bioinformàtica a l'Institut d'Estudis Catalans. Durant l'esdeveniment va millorar-se la cobertura d'aquesta disciplina a la Viquipèdia en català. Ara com ara la Viquipèdia no és només una de les principals portes d'entrada al coneixement científic per a un immens gruix de la població, sinó que també pot ser una excel·lent plataforma per al desenvolupament de les competències dels nostres futurs científics.

El 15 de gener del 2016 es va commemorar el 15è aniversari de la Viquipèdia, l'altrament anomenada *Enciclopèdia lliure*. Aquesta va aparèixer primer en anglès i progressivament també en moltes altres llengües. La versió en català va publicar-se dos mesos després, el 16 de març de 2001, i es disputa la segona efemèride amb l'edició en alemany nascuda el mateix dia.

En pocs anys el portal ha esdevingut un dels llocs web més visitats de la Xarxa, i ha esdevingut ara un espai de consulta imprescindible per a la immensa majoria d'usuaris d'Internet. Tot i no estar exempta de crítiques pel seu model obert de col·laboració, precisament aquest model li ha permès poder equiparar-se ràpidament amb altres enciclopèdies que ja existien, com és el cas de la ben reconeguda *Encyclopaedia Britannica*. De fet, per a algunes llengües minoritàries la Viquipèdia ha estat el primer i únic recurs enciclopèdic de rellevància que mai no havien tingut.

Sota l'aixopluc de la iniciativa van anar sorgint altres projectes germans basats en uns mateixos principis, els d'una cultura lliure, sense restriccions d'accés i d'ús per a tothom. Entre aquests podem parlar de Viquitexts (WikiSource, en anglès), un dipòsit basat en la digitalització de textos, com poden ser llibres històrics sense copyright en vigor. Un altre cas seria Wikimedia Commons, un repositori d'imatges i altres formats multimèdia, que fa

cilita la reutilització de fotos i l'adaptació de figures i diagrames en diferents idiomes.

Més recentment caldria destacar WikiData, que podríem considerar-lo com una base de dades de coneixement en el sentit ampli. El sistema permet que les diferents viquipèdies puguin aprofitar dades comunes, com ara el nombre d'habitants dels municipis, o la data i lloc de naixement de les biografies. De la mateixa manera, es facilita l'intercanvi de dades amb fonts de tercers, siguin instituts d'estadística, biblioteques nacionals o bases de dades biomèdiques. La plataforma ofereix alhora un sistema de consulta avançat (per exemple, fent possible enumerar tots els bioquímics —amb rellevància enciclopèdica— nascuts a Barcelona després del 1970) i, per tant, obre interessants oportunitats de recerca per a investigadors de diferents disciplines.

A diferència del que algú podria pensar, en tant que enciclopèdia, la Viquipèdia no seria tant un espai de generació de coneixement sinó més un espai de referència del coneixement. Tot allò que s'hi publica ha de ser acompanyat d'uns enllaços escaients o d'una bibliografia. I, el que és més, aquestes referències han de verificables mitjançant fonts de tercers que es considerin suficientment fiables, com ho és normalment la publicació acadèmica i científica.

Pel que fa a continguts científics, la Viquipèdia, particularment la versió en anglès, ja és un recurs immens sobre ciència, i especialment en l'àmbit de les biociències. No només s'hi troba contingut, sinó que en el seu si també s'acullen projectes d' anotació col·laborativa com ara GeneWiki (sobre els gens humans i els seus productes) o RNA WikiProject (que serveix com a documentació de la ben coneguda base de dades pública de RNA Rfam).

Centrant-nos en la versió en la nostra llengua, la Viquipèdia en català va superar recentment els 500.000 articles. En comparativa, a l'hora d'escriure aquest text, se situa per davant d'edicions en llengües amb més nombre de parlants, com ara l'hongaresa, l'àrab o la persa. Cal tenir present que aquesta fita s'ha aconse-

guït amb una comunitat d'editors que podríem considerar actius de 500 persones a tot estirar.

La Viquipèdia en català gaudeix una bona representativitat pel que fa als articles més fonamentals que qualsevol enciclopèdia de caire generalista hauria de tenir. No obstant això, hi ha moltes àrees del coneixement que queden encara força coixes, sobretot en comparativa amb altres llengües (i especialment amb l'anglès). Per aquest motiu, per la necessitat inherent de tenir més nombre d'editors per fer possible el somni d'una enciclopèdia completa, algunes entitats, com ara la Wikimedia Foundation des del 2003 i Amical Wikimedia a l'àmbit catalanoparlant des del 2008, han estat promovent la col·laboració en aquesta plataforma mirant de sortir fora de l'àmbit estrictament virtual.

Una de les metodologies més populars de difusió és mitjançant viquimaratons. En aquestes maratons d'edició a la Viquipèdia els participants es reuneixen durant unes hores en un mateix espai per aprendre i editar a l'enciclopèdia conjuntament al voltant d'una temàtica determinada. Amb anterioritat o a l'inici de l'esdeveniment s'elabora una llista d'articles per crear o millorar, que servirà de base perquè els participants puguin focalitzar-s'hi al llarg de l'acte.

A tall d'exemple, i amb l'objectiu de millorar l'encara llavors minsa presència de la bioinformàtica en la Viquipèdia en català, el 27 de febrer de 2015 va tenir lloc a la Casa de la Convalescència, a l'Institut d'Estudis Catalans, la Primera Viquimarató de Bioinformàtica, impulsada per la Secció de Biologia Computacional i Bioinformàtica de la Societat Catalana de Biologia.

Abans de l'esdeveniment, que va acollir més d'una dotzena de persones, tant viquipedistes experimentats com professionals i investigadors de l'àmbit bioinformàtic, es va fer un recull de termes d'interès fent comparativa amb viquipèdies en altres llengües i obres de referències de la disciplina. Durant la jornada, els que eren novinguts en l'edició en la Viquipèdia van poder endinsar-se en les metodologies d'aquesta plataforma i, al final de la sessió, van arribar a crear-se i millorar fins a més d'una vintena d'articles.

La Viquipèdia: oportunitat i porta d'entrada per a la difusió de les biociències

Les viquimaratonos no són l'única manera d'eixamplar la base d'editors i l'addició de nous continguts; una altra de les altres fórmules existents és mitjançant viquipedistes en residència. Aquesta figura seria la d'un col·laborador familiaritzat amb el funcionament de l'enciclopèdia lliure, que assumeix públicament el paper d'acostar una institució a aquesta realitat. En l'àmbit català diferents museus ja n'han acollit com a part del seu equip i fruit d'aquestes experiències s'han alliberat molt continguts i metadades amb el conjunt de la societat.

Una altra aproximació és incorporar l'edició de la Viquipèdia en el currículum universitari. Un exemple en l'àmbit de les biociències al nostre país seria l'assignatura de bioquímica bàsica del grau de medicina de la UB, des d'on ja fa anys els alumnes han anat millorant continguts d'aminoàcids, proteïnes o metabòlits. Una altra experiència pionera seria l'assignatura de bioinformàtica de la UPF, en què al llarg de diferents cursos s'han inclòs i polit diferents articles de temes tan diversos com són les selenoproteïnes o els organismes model.

A part d'engrescar els alumnes a poder millorar la cobertura de la Viquipèdia i, per tant, ajudar així els seus iguals, aquestes pràctiques també aporten als estudiants unes competències útils per al seu futur professional (redacció, recerca i contrast de referències, gestió col·laborativa de documents, etc.).

Viquimarató de bioinformàtica a l'IEC. (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Viquimarato_bioinfo_iec_2015.jpg)

La Viquipèdia i el seu ecosistema ja fa temps que formen part de les nostres vides i per a molta gent és també una importantíssima porta d'entrada per al coneixement més actual. La comunitat científica catalana té l'oportunitat de facilitar que aquest primer contacte sigui de la major qualitat possible i, al mateix temps, fer-ho en la nostra llengua.

El funcionament de la Viquipèdia se sustenta sobre el qüestionament crític del contingut i la capacitat de treball en comú. Aquestes mateixes qualitats serien també de gran valor en l'activitat científica moderna. Per tant, la pràctica en la Viquipèdia pot ser productiva tant per a aquells que ja participen en la ciència com per a aquells que es plantegin voler endinsar-s'hi l'endemà. •

El text d'aquest article està sota la llicència Creative Commons Atribució Compartir Igual 4.0

Toni Hermoso (Granollers, 1980) és llicenciat en bioquímica i doctorat en biotecnologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Treballa com a bioinformàtic al Centre de Regulació Genòmica en el disseny i desenvolupament de bases de dades i serveis web per a aplicacions biològiques. Fa més de deu anys que és viquipedista actiu i desenvolupa plataformes wiki en l'àmbit professional. És membre de diferents associacions que treballen per la implantació del català a les noves tecnologies com ara Amical Wikimedia i Softcatalà.